

»Pomanjkanje organskega zaščitnega zakona - prava sramota«

V torek, 18. t.m., se je v Beogradu zaključil dvodnevni obisk glavnega tajnika italijanske komunistične partije Alessandra Natta, ki je bil gost predsednika predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije Žarkovića. Zadnji dan obiska je poslanca Natto sprejel podpredsednik predsedstva SFR Jugoslavije Hasani. Obisk glavnega tajnika KPI v jugoslavanski prestolnici se je končal s tiskovno konferenco, ki se je udeležilo naravnost rekordno število časnikarjev.

Natta je dejal, da se je z voditelji Zveze komunistov Jugoslavije pogovarjal o odnosih med obema partijama, o trenutnem mednarodnem političnem položaju, zlasti o žariščih krize v Sredozemlju in na Bližnjem vzhodu, o odnosih med Italijo in Jugoslavijo in o položaju narodnih manjšin, slovenske v Italiji in italijanske v Jugoslaviji. Odnosi med ZKJ in KPI so naravnost vzorni — je dejal Natta — saj temeljijo na načelih popolne avtonomije in medsebojnega spoštovanja. Odnosi med obema državama so po njegovem dosegli pozitivno raven, a je naravnost sramotno, da italijanski parlament še ni odobril »organskega zakona za zaščito pravic slovenske manjšine v Italiji.« Natta je v tej zvezi ugotovil, da je Italija s posebnimi normami zaščitila pravice ostalih manjšin, in naglasil, da se vprašanje zakonske zaščite pravic slovenske manjšine ne tiče odnosov med veno in opozicijo, saj gre za uresničenje natančnih ustavnih določil. Natta je omenil tudi italijansko manjšino v Jugoslaviji in v tej zvezi izrazil prepričanje oziroma pričakovanje, da bi ravnanje s to manjšino bilo v skladu z načeli, na katerih temelji celotna zgradba jugoslovanske države in družbe.

Obisk glavnega tajnika najmočnejše komunistične stranke na Zahodu v jugoslovanski prestolnici je vzbudil precejšnje zanimanje v mednarodnih političnih krogih. Do obiska je namreč prišlo kmalu po vrnitvi Alessandra Natta iz Moskve, kjer je imel niz pogovorov z novim sovjetskim voditeljem Gorbačovom, Beograd pa je tudi brez Tita pomembna prestolnica, kajti Jugoslavija je — kot je poudaril tudi Natta — vodilna sila v okviru gibanja neuvrščenih, ki ima zlasti v sedanjem trenutku mednarodne napetosti pomembno vlogo, zlasti v prizadevanjih za odpravo kriznih žarišč, torej za ohranitev miru na svetu.

Vloga in naloga »pisateljev ob meji«

Govor slovenskega ministra za kulturo M. Kmecla

V Portorožu je na pobudo italijanskih izobražencev, ki živijo v mejah republike Slovenije, bilo mednarodno zborovanje z naslovom »Prijatelji ob meji«. Prireditelji so povabili na dvodnevno zborovanje nekatere pisatelje in pesnike, ki živijo v neposredni bližini mej, se pravi na obmejnem območju. Gre za ustvarjalce iz Italije, Avstrije, Švice in Francije. Na povabilo italijanskih izobražencev iz Kopra se je odzvalo skupno 26 pesnikov, pisateljev, dramaturgov in drugih literarnih ustvarjalcev. Glavni predmet razprave na tem srečanju je bila vloga pisatelja ob meji. Iz našega zamejstva sta bila povabljeni le Marko Kravos in Miroslav Košuta. Iz Koroške sta bila na srečanju prisotna Florijan Lipuž in Lojze Wieser, iz osrednje Slovenije pa Atilij Rakar, Ciril Zlobec, Tone Partljič in Tone Pavček. Objavljamo v celoti govor slovenskega ministra za kulturo dr. Matjaža Kmecla na začetku zborovanja, v soboto, 14. t.m.

»Kaj pa je meja? V slovenščini je nekaj, kar je "med", med menoj in teboj, nekaj, ob čemer se moje z mojim redom neha in se začenja tvoje s tvojim redom, ali koga tretjega z njegovo voljo. Je stvar prastarih instinktov, ločnica med preživitvenimi prostori ali med samičjimi tropi potentatskih samcev; je matematično opredeljena črta na geodetskih in političnih dokumentih; je tudi plot — v Avstraliji obstaja zakon, po katerem mora biti posestvo v vsakem primeru ograjeno, naj je še tako veliko; lahko je seveda samo pasja mokrota na drevesih in vogalih. Je nekaj, ob čemer zapoveduje narava pretep ali celo smrt; je simbol in orodje posestniškega nagona, zato silovito civilizacijsko gibalo in vir največjih ne-

sporazumov, kataklizem in katastrof. Meščanska civilizacija zadnjih 200 let z vsemi velikanskimi dosežki v dobrem in poraznem temelji na tem pojmu: vsaj kakšna milijarda ljudi je pod njegovo zastavo umrla prej, kot bi po naravnih zakonih; in danes preti po nadaljevanju iste logike človeško samopokončanje. Torej strahovita stvar ta meja! V mirnem času in ob razumnih oblasteh zavaja z nekakšno dobrodušno potuhnjenostjo, z bolj ali manj ljubeznivimi policaji in cariniki, menjalnicami in trgovinami, s praznično plapolajočimi zastavami, toda zgodovina uči, da je vrag v njej zelo rahlega spanja — ni treba veliko, morda nekaj kričačev z ulice, mogoče trop ciničnih politikov, morda celo samo nenadna nevihta na čisto drugem koncu sveta, pa je naglo vse narobe; kot bi trenil, vse gleda pisano in navzkriž, zapornice se zaprejo, cariniki ostanejo brez dela in meja pokaže pravi obraz — kot nekaj, kjer se brezprizivno nehuje eno in začenja drugo.

Seveda ob tem in ob osrednji temi srečanja nastane vprašanje: v čem naj bi bili pisatelji ob meji drugačni? Preteklost je navsezadnje polna pričevanj o njihovi nedrugčnosti. Teško bi jim bilo odrehati literarno vrednost zato, ker so streljali na plebiscitnem Koroškem ali vkorakali na Reko; ker so za podžig razmejevalskega navdušenja poklekali na svojo, v vsakem primeru »sveto« zemljo. Tudi sicer bi jim bilo težko očitati te strasti in ta čustva: takšna je bila politična civilizacija tistega časa, do vrhunca obremenjena z mejami in posestmi, ki so bila dnevni predmet računov, patetike, načrtov in premišljevanj. Svet je razvnela velika tema narodov, ki se je sproti izrojevala v kolonialistične pohode in tragedije. V kontekstu spreminjanja posestvenih naj

nadaljevanje na 2. strani ■

ZAKAJ O NAS MOLČIJO?

Kongresno dvorano na tržaški pomorski postaji je prejšnji teden imela nekako »v zakupu« krščanskodemokratska stranka. Najprej so povabljenim gostom dva večera zaporedoma govorili njeni tržaški predstavniki, naslednja dva dneva pa je v dvorani zborovalo kakih sto krščanskodemokratskih svetovalcev iz vse države; zasedanje se je končalo z nastopom strankinoga vsedržavnega tajnika De Mite.

Voditelji Kršč. demokracije v Trstu so na obeh večerih predvsem razlagali, kaj je njihova stranka naredila, oziroma kaj namerava še narediti na raznih področjih javnega, zlasti upravnega udejstvovanja. Glavno besedo je seveda imel tržaški župan, ki je med drugim potrdil svojo nameru, da bo namreč odstopil, kakor hitro

bo občinskemu svetu predložil osnutek letošnjega proračuna.

Na obeh večerih so bila omenjena pomembna vprašanja, ki prav gotovo pobježajo zanimajo celotno prebivalstvo na Tržaškem. V ospredju so bila, kot je razumljivo, gospodarska in socialna vprašanja, saj je Trst v sedanjem trenutku prav na teh področjih še posebno ranljiv.

Ne moremo pa razumeti, kako je mogoče, da voditelji krščanskodemokratske stranke na obeh večerih niso niti z besedico omenili vprašanja, ki gotovo predstavlja krono celotne tržaške problematike: vprašanja odnosov med italijansko večino in slovensko manjšino. V tem pogledu se zdi, da KD v Trstu hodi ritenski, pozablja-

nadaljevanje na 3. strani ■

RADIO TRST A

■ **NEDELJA**, 23. februarja, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Slovenske popevke; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 »Med vzporedniki in pol-dnevnik«, radijska nadaljevanka (Zora Tavčar); 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 14.40 Ob 400-letnici Primoža Trubarja. Jože Tržde: »Dedinga vere je troblja bila: od tod do Slovencev Trubar je trobil naglas, bukve jim svete pišoč«, dramska nadaljevanka; 15.30 Šport in glasba ter prenosi z naših prireditvev; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **PONEDELJEK**, 24. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 40 let slovenskih radijskih oddaj v Trstu; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Iz šolskega sveta; 15.00 Otroški kotiček: »Ali nas poznaš?«; 16.00 Iz zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Nagrajenec mednarodnega natečaja Mario Del Monaco in simfonični orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Antona Nanuta; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **TOREK**, 25. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Nediški zvon; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo!; 15.00 Mladi mladim; 15.45 Postni govor; 16.00 Med Brdi in Jadranom; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Nagrajenec mednarodnega natečaja Mario Del Monaco in simfonični orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Antona Nanuta; 18.00 Ulrich Lauterbach: »Obisk od zunaj«, radijska pripoved; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **SREDA**, 26. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Gledališki glasovi po stezah spominov; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Mešani zbor Milan Pertot iz Barkovelj, moški zbor Novega Sv. Antona in Tržaški oktet; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Gospodarska problematika; 15.00 »Carobni globus«; 16.00 Od Milj do Devina; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena kronika s Hrvaškega; 18.00 Poezija slovenskega zapada; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **ČETRTEK**, 27. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Od Milj do Devina; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Slovenska popevka; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Ne prezrimol!; 15.00 Diskorama; 16.00 Na goriškem valu; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Ljubljanski oktet in oktet Vitra iz Ribnice; 18.00 40 let slovenskih radijskih oddaj v Trstu; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **PETEK**, 28. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Na goriškem valu; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Moški zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo!; 15.00 Iz filmskega sveta; 15.45 Postni govor; 16.00 Iz zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Komorni zbor RTV Ljubljana, vodi Lojze Lebič; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ **SOBOTA**, 1. marca, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert v cerkvi sv. Martina v Dolini; 11.05 Dekliški zbor »Vesna« iz Križa; 11.30 Poljudno čtivo - Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Pogovori o kulturi sožitja; 15.00 Otroški kotiček: »Iz kota v kot«; 16.00 Popotovanje Duška Jelčinčiča po Južni Ameriki; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Lansko 14. tekmovalstvo učencev in študentov glasbe v Ljubljani; 18.00 Dramska vetrovnica: Ob 400-letnici Primoža Trubarja. Jože Rode: »Dedinga vere je troblja bila: od tod do Slovencev Trubar je trobil naglas, bukve jim svete pišoč«, dramska nadaljevanka; 19.00 Radijski dnevnik.

Vloga in naloga »pisateljev ob meji«

■ nadaljevanje s 1. strani

bi se spreminjale tudi kulturne in civilizacijske meje: v osnovi je namreč vse to gorečno dogajanje potekalo po logiki odpravljanja drugačnosti, po logiki združevanja oziroma enotnega moči, kapitala, jezika, kulture. Pomembna je bila strnjena fizična moč. To je bilo gibanje, ki je strahovito globoko, do intimnosti, kot sta jezik in kultura, zajelo ves svet — in kako bi se mu pisatelj izmaknil? Zasejalo je silovita sovraštva, naložilo zmagovalcem nepredvidljiva in daljnosežna bremena, premagancem maščevalnost in grenkobo, vsem pa globoke travme.

(Ob tem se lahko z zgodovinsko nostalgijo spominjamo davnih trubadurjev, ki so jim bile tovrstne meje malo mar in so isto pesem o ljubezni pesnili v sedmih jezikih hkrati, tudi v teh krajih jih ni manjkalo — duhovna znamenja so zapuščali nekaj sto srednjeveških let.)

Pripetiti sta se morali dve velikanski in ničkoliko manjših morij, da je z mejami zblojena človeška pamet začela zaznavati nesmiselnost in brezizhodnost takšnega početja. Ta in oni zagriženi nekdanji bojevnik se je ob nečloveških razseljevanjih in streljanjih v imenu ene in za drugo kulturo med drugo vojno celo zdrznil; svojčas bojevniški Perkonig je začel pisati pisma in spise v prid koroškemu Slovincem, v njihov bran, v obrambo drugačnosti in pravice do nje. Postopoma, počasi, mukapolno pa vztrajno se je začelo oblikovati novo pojmovanje meja, malce bolj srednjeveško odprto (tudi srednji vek lahko ponudi kakšen dobri zgled) — pač kot simbolov prijazne, prijateljske in celo ustvarjalne drugačnosti, kot možnosti srečevanja ali pa kar kot kraljestvo duha (ki je brez mej, kot je znano).

Kar naprej se sicer ponuja in muja še vrsta recidivov iz tistih časov, neprijaznih šolskih reform, neuspešnih zakonov za zaščito manjšin, atavističnih proslav s pihalnimi godbami in stari odlikovanji, toda sodobni razvoj prinaša povsem novo logiko: zmeraj hitrejšemu tehnološkemu in informacijskemu enotanju in s tem zmanjševanju, strnjevanju sveta, na katerem nam je dano živeti, sledi vročična notranja diferenciacija kultur, tudi obujanje polpozabljenih, miniaturnih po številu glav, zatrtih v tekmi narodov, novih, še neodkritih. Kajti gibalo civilizacije je zmeraj bila diferenciacija, človeštvo jo potrebuje kot vsakdanji kruh, za preživetje. Če ne bo zmoglo tehnološke unifikacije kompenzirati s kulturno diferenciacijo, ne bo prišlo daleč.

To spoznanje, oblikovano ali le nakazano, nosijo umetniki v sebi aksiomatično. V umetnosti ni ponavljanja, ponavljajo epigoni in plagiatorji, ki pa so samo oponaševalci in imitatorji umetnosti; umetnost je po svoji naravi unikatna, temelji na drugačnosti — duhovni, ustvarjalni (ne vojaški seveda). — In če kdo, potem občutijo globoko analogijo med umetnostjo in civilizacijo kulturne drugačnosti najmočnejše in najneposrednejše pisatelji ob mejah: od Handkeja do Tomizze, od Turrinija do Brezana; od Lipuša do Košute do Kravosa; zato med njimi tudi zlepa ni nikogar, ki bi svojega duha posojal ekspedicijam v razmejevalsko preteklost. Tista ostaja slejkoprej poligon za neinventivno inertnost in za politikante, pisatelji so o njej v najslabšem primeru tihi, vse pogosteje pa se — tudi za ceno groženj in sramotitev — oglašajo za zatirano in potlačeno drugačnost, ki je je predvsem v obliki zgodovinskih krivic in grenkob ostalo zlasti ob mejah ničkoliko.

Sicer pa ne smemo pozabiti, da je umetnikov pogled na meje neskončno širši od opisanega. So še obzorja kot meja med nebom in zemljo, med sanjami in resničnostjo, med nočjo in dnevom, med morjem in kopnim, med življenjem in smrtjo, med besedo in molkom, med očitnostjo in skrivnostjo, med poezijo in prozo, med ljubeznijo in sovraštvom, računom in zanosom, fiziko in metafiziko. To so nepolitične meje in ob teh mejah je dano in naloženo prebivati vsem umetnikom brez izjeme, kajti kakor pravi naš pesnik:

Kako

bit' hočeš poet in ti pretežko

je v prsih nosit' al' pekél al' nebo!

Po vsem tem je torej jasno, kako dobro je, da o takih subtilnih rečeh, kot so meje, spregovorite umetniki, kajti meje res niso samo meje. Dobro je tudi po mojem iskrenem prepričanju, hvalevredno, da ste sklicevalci in prireditelji tega pomembnega srečanja izobraženci italijanske narodne skupnosti v SR Sloveniji in da ste znali pritegniti toliko pomembnih pisateljev. Vse vas v imenu slovenske kulture srčno pozdravljam na tem snidenju in vam želim, da bi bili vaši pogovori čim bolj ustvarjalni.

—o—

Predsednik republike Cossiga se mudi na uradnem obisku v Belgiji. Tu se je med drugim srečal s predstavnikoma italijanskih izseljencev. Obiskal je pomembne ustanove Evropske gospodarske skupnosti

Craxi na obisku v Bonnu

Italijanski ministrski predsednik Craxi je skupno z zunanjim ministrom Andreottijem in še nekaterimi drugimi člani svoje vlade v četrtek, 20. t.m., dopotoval v Zahodno Nemčijo, kjer je gost kanclerja Kohla in njegovih najtesnejših sodelavcev. Gre za eno periodičnih srečanj, ki so že dalj časa v navadi in na katerih si voditelji obeh držav izmenjajo stališča s področja dvostranskih odnosov in glavnih tem mednarodne politike.

Opazovalci zatrjujejo, da je glavna pozornost predstavnikov obeh držav posvečena problemu Evropske gospodarske skupnosti in seveda kriznim vprašanjem v svetu, posebej še položaju v Sredozemlju in na Bližnjem Vzhodu. Nedvomno se vladna šefa pogovarjata tudi o perspektivah bodočega tokijskega vrhunjskega sestanka,

kjer se bodo srečali zastopniki sedmih industrijsko najbolj razvitih držav Zahoda. Bonnski vrh pa je tudi priložnost za pregled dvostranskih odnosov med Italijo in Zahodno Nemčijo, zlasti na gospodarskem in finančnem področju.

—o—

PAPEŽ POVABLJEN V NEMČIJO

Glasnik nemške škofovske konference je sporočil, da je bil papež Janez Pavel II. povabljen na pastirski obisk v Zvezno republiko Nemčijo. Papež bo baje obiskal Zahodno Nemčijo v septembru leta 1987, ko bo na sporedu zborovanje katoliških duhovnikov. Zborovanje bo v Porurju. Zadnji pastirski obisk papeža Janeza Pavla II. v Zahodni Nemčiji je bil novembra leta 1980.

Svobodni razgovori so vse bolj živahni

Vse, kar se poraja iz požrtvovalnosti, truda in svetlih idealov, je pristno, lepo, dragoceno. Tako bi lahko označili tudi zadnjo, decembrsko številko »Svobodnih razgovorov«, ki jih v Avstraliji izdaja SALUK (Slovensko-avstralski kulturno-umetniški krožek). V primerjavi s prejšnjo številko lahko pri sedanjih ugotovimo znaten napredek. Revija postaja tudi za širši krog bralcev privlačna, mnogo bolj pestra in zanimiva.

Tokrat je njeno izdajo založil Jože Zohar, zakaj člani SALUK-a so se bili dogovorili, da za vsako posamezno številko po vrsti prevzame kritje eden izmed njih. Naslovno stran je izrisal Vasja Čuk; prikazuje nam na simboličen način naravo in v ozadju vzhajajoče sonce, ki s svojimi žarki vsemu vžiga življenje.

Teža vsebine pa je, kot ponavadi, na pesmih. Te so skorajda v celoti izpovedi osebnih doživetij, izjemno dobre. Izražajo pristna doživetja, kar je danes že redkost v pragozdu slovenske poezije, zlasti še matične, ki bolj posnema, kakor pa ustvarja. V »Svobodnih razgovorih« pa prevladuje moderna in vsakemu poetu svojstvena izpoved.

Izpoved J. Zoharja se v njegovi poeziji kaže kot notranje doživljanje, nemir, iskanje, razgibanost do vseh odtenkov duhovnih in čustvenih spoznanj. Preveva jo skorajda sama simbolika. Značilno je doživljanje prostora ter časa, od domače idile do svetovnega prostranstva, od klasične korintskih stebrov do domačega hrama. Kakor da je pesnik razpet med dom in svet, pa se ne more odločiti, kateremu naj bi se prepustil.

Prijeten, lahkoten slog izražanja uporablja Cilka Žagar. Toda to je le navidezno. Gre za slog, ki nas spominja na Gustava Januša, koroškega pesnika, ki je pred kakim letom prejel Petrarkovo nagrado. V pripovedi pa je imel takšen način izražanja, pravzaprav opisnih slik, znani Erich Kästner. Stihovi so brez rime, svobodni, vendar prijetni, nanizani brez trdote in muke. Na mnogih mestih so prebliski ob idilah krajine, doživetju božjega, kar kaže, da še vedno črpa iz zakladnice slovenskega kmečkega izročila. To je tiste idile, v kateri je dobila tudi svoj navdih.

Ista idila slovenske krajine zažari tudi iz pesmi Ivana Kobala, povzetih iz zbirke »Živi naj slovenska beseda«, ki jo je lani izdala ZSA (Zveza slovenske akcije). Prevod daljše pesmi iz angleščine z naslovom Črnc prihaja pa kaže, kako odlično obvlada I. Kobal slovenski izraz, vezan oblikovno še na izročilo slovenske vasi, brez prisiljenega šolskega in današnjega poknjizenega žargona.

O svojih doživetjih na obisku v domovini, matici in zamejstvu, poroča na kratko Ivanka Škof (roj. Sluga). V priobčeni pesmi Tvoje dlani (očetu) pa nam izpove nekaj tako lepega in človeškega, česar pri naših pesnikih, ki se silijo z nekakim kozmopolitstvom, sploh nismo več vajeni. Pesem se zdi nekaj takega, kakor je Dürerjeva podoba materinih rok. Nič manj pristna je tudi Caroline Tomašič v pesmih Ogledalo in Neugljlivo pero. In potem Danijela Hliš s svojimi

spoznanji (... da je na svetu več domov, en le en rojstni kraj). Kakor tudi Pavla Gruden, ki se izkaže z nekako strateško nanizanimi stihovi, iz katerih pa odseva doživetje, ne da bi se gnala za kako avantgardo, kakor navadno označujejo svoje stvaritve tisti, ki nimajo navdiha.

Vse, kar diha iz tega najnovejšega prikaza slovenske ustvarjalnosti v Avstraliji, je pristno. In odveč je kak ponatis iz matičnih glasil, ki naj bi revijo menda obogatili. Ne nazadnje je še posebej razveseljivo, da pri tem umetniškem ustvarjanju ne le sodelujejo, temveč se tudi odlikujejo ženske.

Nujno pa bi bilo, da se »Svobodni razgovori« približajo širši slovenski javnosti, bodisi v Avstraliji kot drugod po svetu. Ne da bi zaradi tega izgubili na svoji kakovosti in umetniški prepričljivosti. Več kritičnih zapisov, tudi proze, kratkih kulturnih novic, lahko tudi ob robu, dokumentacije itd. Revija naj bi postala nekaj življenjskega; da bi se iz kulturnih višin približala slovenskemu človeku, ki doživlja svoj vsakdan, bodisi v svetu kot doma.

Mogoče je prav to tisto, kar se nam razodeva iz spisa, pravzaprav študije Ivana Žigona pod naslovom »O Slovencih in slovenščini«. V njej nam prikaže najnovejša iskanja slovenskih korenin, tja do hindi in pandžab jezikov, ki imata ohranjena dvojino, kakor slovenščina. Znova se nam odpirajo nepregledna obzorja, ki jih kaže zgodovinsko preučevanje in primerjalna metoda slovenščine. Tista področja, ki so še skorajda nedotaknjena. Ob tem pa zadobi slovenščina poseben drugačen položaj med svetovnimi jeziki. Postane jezik, ki odkriva ne samo indoevropsko, temveč tudi človeško zgodovino.

J. Šavli

O DOLGOVIH SOMALIJE BO SKLEPALA POSEBNA KOMISIJA

Somalski predsednik Siad Barre je bil na obisku v Italiji. V Rimu je imel pogovore z glavnimi italijanskimi voditelji. Somalski predsednik je med drugim pojasnil, da se bo 15. marca sestala v Mogadišu mešana italijansko-somalska komisija, ki ima nalogo, da izoblikuje novi triletni načrt o sodelovanju med obema državama. Somalski predsednik je opozoril, da se je z italijanskim ministrskim predsednikom Craxijem pogovarjal tudi o dolgovih, ki jih ima Somalija do Italije. O tem vprašanju bo sklepala posebna komisija, ker so se tako sporazumeli predstavniki obeh držav. Siad Barre je govoril tudi o zadolžitvi afriških držav v tujini in v tej zvezi opozoril na stališče, ki ga je bila zavzela Organizacija afriške enotnosti. Ta je namreč bila naslovila prošnjo na razviti svet, naj zadevo ustrezno reši, češ da je jasno, da Afrika ne more plačati svojih dolgov.

GOLJUFIJA V SOVJETSKI ZVEZI

V Sovjetski zvezi so prišli na sled velškanski goljufiji, ki je oškodovala državo za najmanj 15 milijard lir. Vanjo so zapleteni strokovnjaki za gradnjo silosov, direktorji kolhozov in celo vodilni partijski funkcionarji, med njimi ministrski podpredsednik avtonomne republike Kalmikije. Pri gradnji silosov so potvarjali proračune in obračune, izkazovali docela izmišljene storitve in si potem delili denar.

Voditelj te operacije je neki Ivan Rjabtsev, ki si je ob Črnem morju zgradil dvonadstropno vilo in se je s tem seveda izdal. Doslej še ni znano, kaj je sodna oblast naredila z goljufi.

Privlačnost Slovenije za tuje ljubitelje umetnosti

Kdor bo dobil v roke razkošno publikacijo, ki jo je pred kratkim izdala Potovalna visoka šola v Zürichu, ne bo slutil, da ga že v prvi polovici bogato ilustrirane revije čaka prijetno presenečenje. Velik naslov se glasi: PRESENETLJIVA SLOVENIJA, v podnaslovu pa je še dodatek: »prezrta dežela kulture v Srednji Evropi«. Sestavek pod tem naslovom je nekakšno razširjeno vabilo na enotedenski ogled Slovenije pod strokovnim vodstvom umetnostnih zgodovinarjev, v bistvu pa članek prerašča v kratek opis nekaterih biserov slovenske umetnosti s poudarkom na obdobju baroka.

Že omenjena züriška ustanova je tako letos prvič uvrstila v svoj program specializiranega kulturnega turizma Slovenijo, prikazano na mikaven način za razgledane turiste, razvajene poznavalce umetnostno najbolj privlačnih področij sveta. Pot po Sloveniji baročne in drugače znamenite lepote je zabeležena na priloženem malem zemljevidu: izhodišče je Ljubljana z ogledom nekaterih njenih najznamenitejših cerkva in pa muzeja s slavno vaško sikulo, potem pa se pot odcepi proti jugozahodu do Predjamskega gradu, Škocijanskih jam in cerkvice v Slavini, kjer hranijo Robbov kip Marijinega kronanja. Po vrnitvi v Ljubljano je naslednja etapa stiški samostan, nedavno restavriran za svojo 850-letnico, nato pa Jurčičeva rojstna vas Muljava.

Tam je predviden ogled cerkvice z enim najslavnejših »zlatih oltarjev« v Sloveniji, potem pa še postanek na nekdanji pisateljevi domačiji, kjer bodo gostje lahko poslušali tudi kratke odlomke iz Jurčičevih del, z izrecnim namenom, da se vživijo v življenje slovenskega podeželja v 19. stoletju. Umetnostno potovanje, ki ga dalje predlaga revija iz Zürich, obsega potem Novo mesto, Otočec, Kostanjevico z obnovljeno cerkvijo in Formo vivo, Brežice z znamenitim renesančnim gradom, Olinje z najstarejšo ohranjeno in lepó poslikano lekarno v Evropi. Od naslednjih etap je treba omeniti še Šempeter z znamenitimi najdbami rimske nekropole, Ptujsko goro s svojo gotško cerkvico in še nekaj drugih umetnostnih biserov na Štajerskem. Pred koncem tega svojevrstnega potovanja po Sloveniji bo čakal obiskovalce še ogled Marijine cerkvice na Blejskem otoku in pa slovitega čebelarkega muzeja v Rcdovljici, ki velja za evropsko posebnost.

V letošnjem letu sta predvidena dva taka ne navadna strokovno-turistična ogleda Slovenije: prvi bo ob koncu maja, drugi pa na začetku oktobra. Zanimivo bo zasledovati, kakšen vtis bo na izbrane švicarske turiste naredil na takó domiselni način organiziran ogled »prezrte dežele kulture v Srednji Evropi«. Prospekt, prežet s kulturno-zgodovinsko strokovnostjo, je podan tako privlačno, da utegne biti tudi odziv temu primeren.

ZAKAJ O NAS MOLČIJO?

■ nadaljevanje s 1. strani

joč da je doseгла višek svoje politične moči, svojega vpliva in ugleda sredi in konec šestdesetih let, ko se je, začeniši z zadevo Hreščak in nato z odpiranjem do Slovencev čelno spopadla z Lego Nazionale in z nacionalističnimi skrajneži. Zakaj danes takšen molk in udinjanje brezoblični, v bistvu pa grobo nacionalistični tržaški gmoti?

Nagrajena ustvarjalnost in poustvarjalnost

Na Prešernovi proslavi Slovenske prosvete

V ponedeljek, 10. t.m., je bila v Peterlinovi dvorani v Trstu Prešernova proslava, ki sta jo priredila Slovenska prosveta in Društvo slovenskih izobražencev.

Večer je bil, kot je to običaj, priložnost, da so na njem tudi razglasili nagrajence literarnega natečaja Mladike in podelili priznanja Mladi oder za lansko leto.

V večer nas je uvedlo petje Dekliškega zbora Vesela pomlad z Opčin pod vodstvom Franca Pohajača.

O slovenski ustvarjalnosti je spregovoril mladi publicist Marko Tavčar, ki je naglasil pomen, ki naj ga imata v naši manjšinski stvarnosti pogum in upanje.

Utemeljitev literarne nagrade Mladike je podal prof. Martin Jevnikar: Dolores Terseglav Štucelj z Reke je dobila prvo nagrado za črtico »Nevihta«. Tudi druga in tretja nagrada sta šli čez mejo: dobila sta jo Nada Dobovičnik Ošlak iz Celovca za delo »Žalostinka za deklico« ter Pavle Zidar za legendo »Dolenjska božična noč«. Prva nagrada za poezijo ni bila podeljena, drugo je dobila Marija Kostnapfel Čebon, tretjo pa Marta Kunaver.

Ob Prešernovem dnevu, prazniku slovenske kulture, prireja Mešani pevski zbor »Sveti Jernej« v nedeljo, 23. t.m., ob 17. uri v Finžgarjevem domu na Opčinah

VEČER SLOVENSKE PESMI

Sodelujejo: Mladinski pevski zbor »Vesela pomlad« s kandidati, dekliška skupina Mladinskega pevskega zbora Vesela pomlad, Moški pevski zbor »Fantje izpod Grmade« in Mešani pevski zbor »Sv. Jernej«. Lučka Susič bo imela priložnostni govor, povezovala bo Nataša Sosič-Fabjan.

Na natečaju Mladi oder je bila za enajsto izvedbo uvedena novost: skupine so bile razdeljene v tri kategorije. Prva velja za že uveljavljene igralske skupine, druga za tiste, ki delujejo priložnostno v okviru prosvetnih društev, tretja pa za šole.

Najvišjo stopnjo priznanja Mladi oder so prejeli gledališka skupina PD iz Štandreža, amaterski oder »Jaka Štoka« s Proseka-Kontovela in šentjakobska dramska skupina. V tem okviru je bil deležen posebnega priznanja režiser Adrijan Rustja, ki je zrežiral delo »Blagovestnika z Vzhoda«, katerega tekst je napisal prof. Ivan Artač, v predstavi pa je sodelovalo rekordno število igralcev, statistov in pevcev ter plesalcev.

Dvajset let openskega pusta

Kot smo že poročali, je letošnji Kraški pust slavil svojo 20-letnico. Zaradi slabega vremena pa so sprevid prenesli na zadnjo soboto, 15. t.m., ko je bilo na Opčinah kar precej živo pustnih šem in vozov, ki so si privoščili najrazličnejše družbene napake ali šaljive situacije, v katerih se znajde naša družba.

Kraške vasi, ki so sodelovale na tem jubilejnim Kraškem pustu, so se še kar potrudile in videti je bilo več domiselnih in zabavnih ter skrbno pripravljenih vozov.

Prvo mesto je šlo vozu, ki so ga pripravili na Proseku in Kontovelu. Imenovali so ga »Ukule riti u garžet«, za snov svojega ironiziranja pa so izbrali misel, da znajo bogati svoje bogastvo na vse načine večati, medtem ko revni ostajajo tako ali drugače vedno ubogi.

Na drugo mesto so se uvrstili Šempolajci. Privoščili so si zadevo okrog Sosljanskega zaliva, ki je kljub ugodnim pogojem zanemarjena turistična točka. V tem smislu so tudi izbrali ime svojemu vozu, saj je tekmoval pod imenom »Jadranski biser«. Na tretje mesto se je uvrstil voz »Dvajset let pusta«. Pripravili so ga vaščani Gropade in Padrič. Poleg teh pa so sodelovali še drugi. Svoje vozove so pripeljali na Opčine Trebenci, Openci, Križani, Trnovci, ob teh pa so bili v sprevidu vozovi iz Praprota, Krmenke in Podlonjerja.

Kot je običaj, so tudi na letošnjem Kraškem pustu bile prisotne skupine pustnih

V drugi skupini so bili nagrajeni igralci prosvetnega društva Rupa-Peč, prosvetnega društva Štandrež, društva M. Filej iz Gorice, društva »Hrast« iz Doberdoba, Društva iz Mačkolj, skupina »Finžgarjevega doma« z Opčin in krožka Slovenskega kulturnega kluba.

Med šolami so dobili nagrado nižja srednja šola »S. Kosovel« z Opčin, »F. Erjavec« iz Rojana ter osnovni šoli »F. Bevk« z Opčin in »Bazoviški junaki« iz Rojana.

Večer, ki ga je mojstrsko povezoval častnik Saša Martelanc, so zaključila dekleta z Opčin, ki so pod vodstvom Franca Pohajača zapela vrsto pesmi, med katerimi tudi Maličovo priredbo Prešernove »Zdravljice«.

šem. Na prvo mesto so se uvrstili učenci osnovne šole »F. Bevk« z Opčin, učiteljšče A.M. Slomšek je doseglo drugo mesto (oblačeni so bili v cigarete), na tretje mesto pa se je uvrstil gozd kaktusov, skupina, ki je nastala na vzhodnem Krasu.

Vzdušje na sobotnem Kraškem pustu seveda ni bilo več pravo. Nekateri so n.p. obžalovali, da sprevid ni bil odložen na pustni torek. Mogoče bi to rešilo vzdušje, ki seveda ni bilo več pravo, saj so po mnogih vaseh že nekaj dni pred sobotnim openskim mimohodom vozov in pustnih šem pokopali ali kako drugače opravili pogrebne obrede ob letošnjem kralju zabave in šal — pustu.

DRUŠTVO SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV v Trstu vabi v Peterlinovo dvorano na srečanje s Paolom PAROVELOM, avtorjem knjige »L'identità cancellata« (o poitalijančevanju slovenskih priimkov in imen) v ponedeljek, 24. februarja, ob 20.30.

ČLANI DRUŠTVA TABOR PIŠEJO TRŽAŠKEMU ŽUPANU

Na rednem občnem zboru SK društva Tabor je bilo soglasno odobreno tole pismo, naslovljeno na tržaškega župana:

»Člani Slovenskega kulturnega društva TABOR z Opčin, zbrani na rednem občnem zboru, z obžalovanjem ugotavljamo, da se dolgoletne zahteve naše vaške skupnosti še niso premaknile z mrtve točke prav zaradi malomarnosti in neobčutljivosti dosedanjih javnih upraviteljev tržaške občine.

Gre za rešitev problema vaškega pokopališča, tako da bi bil končno zajamčen poslednji počitek vsem domačinom v domačem kraju, in za preureditev strelišča na Pikelcu v spomeniški park žrtvam fašističnega in nacističnega nasilja med drugo svetovno vojno.

Večkrat smo poskusili skupno z drugimi vaškimi organizacijami, kot tudi s posredovanjem in z direktnimi posegi Rajonskega sveta za vzhodni Kras, da bi na dostojen, miren in demokratičen način prišlo do srečanja z Vami. Žal nam tega niste ugodili ne kot voditelj krščansko-demokratske skupine v občinskem svetu ne kot župan tržaške občine.«

Bodo zgradili termoelektrarno ob Miljskem zalivu?

Pozitivni in negativni vidiki morebitne izgradnje termoelektrarne ob Miljskem zalivu. To je bila vsebina tiskovne konference, na kateri so v ponedeljek, 17. t.m., prikazali izsledke analize posebne strokovne komisije, ki je za deželno upravo preučila predlog družbe ENEL za termoelektrarno v Miljah. Deželni odbornik za načrtovanje Carbone je povedal, da dežela še ni zavzela kakega stališča. Vsekakor se morata pred morebitno izgradnjo uresničiti dva pogoja: soglasje prizadetih krajevnih uprav in zagotovilo družbe ENEL, da bo upoštevala vse ekološke zahteve in da bo izplačala odškodnino za negativne učinke

Predsednik znanstvenega odbora profesor Brambati je nato povedal, da bi gradnja premogovne centrale zaposlovala za osem let kakih 10 tisoč ljudi. Naštel pa je vrsto škodljivih učinkov in težav. Za hlađenje bi se moralo iztekati v morje 50 tisoč kubikov vode na sekundo. Ta voda pa bi bila za osem stopinj bolj topla od morske vode, zato bi krepko spremenila biološke razmere v Miljskem zalivu. Komisija bi zato zahtevala, da se uredijo odplake daleč od obale, za valolomi. Komisija poleg tega nasprotuje skladiščenju in manipulaciji onesnaženja zraka, zato bi bilo treba premogovni terminal za elektrarno pokriti.

Padel je še en steber slovenskega šolstva

V sredo, 12. t.m., dan pred svojim 93. rojstnim dnevom, je v Gorici umrl eden najvidnejših slovenskih šolnikov; učitelj in dolgoletni ravnatelj Hubert Močnik. Vendar Hubert Močnik ni bil le navaden učitelj, bil je osebnost, ki je pomenila na Goriškem važno, trdno točko za delo in rast našega ljudstva.

Kdor je prebral knjigo »Spomini in izkustva«, ki jo je rajni napisal za Goriško Mohorjevo družbo, pri kateri je izšla leta 1971, je na tistih straneh odkril ne samo življenjsko usodo pisatelja, ampak kar lep zgodovinski prikaz obsežnega, razburkanega in ne vedno lahko razločljivega obdobja naše polpretekle zgodovine. Podoben vtis smo imeli ob drugem delu, ki je izšlo pri isti založbi, to je ob branju »Trnovske platinote«, od koder je Močnik tudi prihajal.

Rojen je bil namreč leta 1893 v Krekovščah pri Idriji, od koder ga je življenjska pot pripeljala v šole v Gorico. Od tu se je prepisal na slovito tolminsko učiteljsko šolo, ki je Primorski dalo cvet učiteljskih sil naše polpretekle dobe. Učiteljsko maturo pa je Močnik opravil v Gorici.

Svoje učiteljsko delo je začel v letu začetka prve svetovne vojne in je v petnaj-

doma. Na Močnikovo prizadevanje je bila ustanovljena slovenska nižja strokovna šola, na kateri je bil leta 1946 imenovan za ravnatelja (1. leto). Z dekretom ZVU 1946 je postal okrajni nadzornik osnovnih šol na območju cone A, 1947 didaktični ravnatelj šol s slovenskim učnim jezikom za Gorico-Krmin. 1948 so mu bila preklicana prejšnja imenovanja in je bil nastavljen kot profesor blagoznanstva, prirodopisnih predmetov in trgovskega spisja na slovenski strokovni šoli do upokojitve 1958.

Rajni Hubert Močnik je bil mož, ki ni poznal mirovanja in je bil tudi kot upokojenec stalno angažiran kot sodelavec številnih listov in zbornikov.

Pisatelj Alojz Rebula v Gorici

Dva dni pred uradnim 8. februarjem je Zveza slovenske katoliške prosvete priredila večer v počastitev dneva slovenske kulture. To je bil dogodek, ki je potrdil slovensko ustvarjalnost v zamejstvu, saj so goriški kulturni delavci povabili v svojo sredo, v prostore Katoliškega doma v Gorici pisatelja prof. Alojza Rebulo. Pisatelj je namreč prav pred kratkim izdal dve novi deli, se pravi zbirko radijskih iger »Savlov demon« in ameriški dnevnik »Oblaki Michigana«.

Pozdravne besede je spregovoril predsednik Zveze katoliške prosvete dr. Damjan Paulin, čemur je sledil nastop deklisnega zbora iz Števerjana, ki ga vodi Alenka Černic.

Ostali del večera je bil posvečen pisatelju Rebuli. O njegovem delu in osebnosti je spregovorila prof. Lojzka Bratuž z videmske univerze. Profesorica Bratuž je predstavila številnemu občinstvu, med katerim je bilo tudi veliko mladine, obsežni in bogati opus pisatelja. Kratko je orisala vsa samostojna dela in tista, pri katerih je Rebula bil soavtor. Najdlje se je seveda ustavila pri zadnjih dveh delih, se pravi pri zbirki radijskih iger na versko tematiko, ki so lani izšle pri koprski založbi Ognjišče z naslovom »Savlov demon«, in pri ameriškem dnevniku, kot je podnaslov dela, ki je izšlo pri celovski Mohorjevi druž-

Omenili smo že njegovo sodelovanje za Goriško Mohorjevo družbo. Omeniti pa bi veljalo tudi dejstvo, da je napisal več učbenikov in strokovnih knjig, ki so jih uporabljali in še rabijo v učne namene.

Njegov pogreb, 14. t.m., je dokazal, da je bil rajni še vedno prisoten in ljubljen sredi svojega goriškega, slovenskega življenja. Kljub temu da je bil že več kot 25 let v pokoju, je bil v zavesti mnogih goriških učiteljev vedno prisoten. Zelo lepo je zato bilo, da so se njegovega pogreba udeležili tudi učenci in predstavniki vseh šol.

Na glavnem goriškem pokopališču je tako dobil svoj dom še eden tistih klenih in pokončnih mož, ki so bistveno oblikovali naš človeški in družbeni prostor.

V trenutku, ko družini izražamo sožalje ob izgubi sorodnika, se mu ob slovesu javno zahvalimo za vse, kar je rajni dobrega in velikega storil za našo šolo, za nas vse.

Zenski pevski zbor iz Laškega priredi, v četrtek, 20. t.m., srečanje s kinoamaterjem D. Frandoličem iz Doberdoba, ki bo predstavil izbor svojih filmov: Kmetska smrt, Blisk v noči, Maska, Intervju, v katerem nastopa kot igralec ter del nadaljevanke, ki jo je pred kratkim posnel na Krasu za ljubljansko televizijo. Videopregled se bo začel ob 19.30 v spodnjih prostorih cerkve v Romjanu. Vabljeni!

stih letih poučeval na raznih šolah in tečajih po Primorski. Toda, podobno kot mnoge druge slovenske učitelje in učiteljice, je tudi Močnika doletela usoda preganjanja. Z letom 1931 je bil namreč premeščen v notranjost Italije.

S koncem vojne pa se za Močnika začela nova doba plodnega dela na področju šolstva. Kot piše Slovenski primorski biografski leksikon, je bil rajni že »oktobra leta 1945 imenovan za ravnatelja Šolskega

bi z glavnim naslovom »Oblaki Michigana«. Pri tem je profesorica Bratuž opozorila na dejstvo, da je dnevnik kot literarna zvrst malo prisoten na Slovenskem. Gojijo pa ga predvsem zamejski avtorji, kot Pahor, Beličič in sam Rebula.

Večer se je nato nadaljeval ob pogovoru s pisateljem, ki se je udeležil večera. Pogovor se je seveda usmeril na razna področja, saj so prisotni postavljali pisatelju Rebuli najrazličnejša vprašanja, ki so vedno dobila tehten in globok odgovor.

—o—

EKSPLOZIJA UNIČILA TOVARNO

Dne 14. t.m. je močna eksplozija uničila obokano smodnišnico tovarne streliva Mangiarotti pri Codroipu. Nesreča je zahtevala dvojne človeških življenj. Nesrečneža sta v obokani smodnišnici pripravljala naboje dinamita, ki jih uporabljajo pri gradbeništvu. Eksplozija je povzročila dokajšnjo škodo, čeprav do verižne eksplozije ni prišlo, saj je obokana smodnišnica dokaj oddaljena od ostalih tovarniških obratov.

Preiskovalci menijo, da je do eksplozije prišlo v kotlu, kjer drobijo dinamit. Gre za tretjo eksplozijo v tej najpomembnejši furlanski tovarni streliva. Leta 1946 je eksplozija zahtevala kar 18 človeških žrtev, leta 1965 pa sta bila ubita ravnatelj in šofer podjetja. Tovarna ima trenutno 150 uslužbencev.

—o—

Videmska nadškofijska kurija je objavila poročilo, iz katerega izhaja, da papež Janez Pavel II. ne bo obiskal Furlanije ob 10-letnici potresa na začetku maja letos. Poročilo pravi, da proučujejo možnost, da bi papež obiskal Furlanijo jeseni.

—o—

V kratkem bo v Ženevi novo zasedanje držav članic organizacije OPEC. V središču pozornosti bo vprašanje cene surove nafte, ki postaja zelo kočljivo, zlasti za države proizvajalke petroleja. Sodček nafte stane manj kot 15 dolarjev, medtem ko je še pred nekaj leti veljal 48 dolarjev. Vse to ima tudi posledice na vrednost samega dolarja, ki se stalno manjša.

»Beli konjiček« v goriškem Avditoriju

Zabavno in praznično razpoloženje operete »Beli konjiček« je na zadnjo pustno nedeljo popolnoma odgovarjalo razpoloženju goriškega občinstva v avditoriju, ko je sledilo razigranemu delu Ralpa. Benatzkyja. Opereto sta glasbeno pripravila Daniele Zanettovich in prof. Elena de Martin, Giancarlo Bertoldo pa je bil režiser predstave in obenem zelo simpatičen karakterist. Predstava se je odvijala po sledi »Belega konjička«, v to nit pa so bile vključene nekatere znane arije iz drugih operet, popestrene s hudomušnimi dialogi.

Simpatično so izpadle nastopajoče pevke Manuela Marussi, Elena de Martin, Lorena Grion, Simona Valli, Barbara Lavarian in Annamaria

Drioli, ki so obvladale bodisi glasbeno partituro kakor odrski nastop. Na odru so še nastopili plesalci Eleonora Bressan, Patrizia Petruz in Fulvio Fontanini, pod vodstvom koreografinje Gigliole Stabile.

Orkester je izvajal skladbe pod taktirko prof. Zanettovicha, pri klavirju pa je bil prof. Gianni Del Zotto; ostali člani orkestra so bili glasbeniki iz naše dežele in sicer: Daniela Brussolo - flauta, Luigi De Cecco - trobenta, Tullio Regolin - trombon, Giorgio Tortora - kitara, Fabio Serafini - kontrabas in pri bateriji Giorgio Ziraldo.

Matineja si je zadala cilj ustvariti v dvorani pustno vzdušje in razigranost ter je v tem tudi uspela.

L. Q.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Bistvo razlik med krščanstvom in marksizmom

V dveh preteklih sestavkih smo predstavili mnenji naslovnega škofa Vekoslava Grmiča in profesorja Veljka Rusa o določenih skupnih potezah marksistične teorije in evangelijskega krščanstva. Po mnenju obeh navedenih mislecev naj bi se krščanstvo in marksizem skladala v pogledu ideje o družbi socialne enakosti in pravičnosti, to je ideje o družbi, ki največjo skrb posveča ubogim oziroma nižjim socialnim slojem. To je nedvomno res, toda pri tem je nujno opozoriti na bistveno razliko med Kristusovim in Markovim socialnim naukom, brez katere niti krščanstvo niti marksizem ne bi bila to, kar sta.

Ideja Kristusove ljubezni je ideja dejavne, dajalne ljubezni, kot nedvomno pravilno ugotavlja prof. Rus. To pomeni, da za kristjana ni dovolj, če je le vzajemno do soljudi po načelu daj-dam, ampak mora biti tudi solidaren do socialno prizadetih in jim pomagati z darovi. Ta Kristusova ideja dejavne, dajalne ljubezni je v sodobnih socialnih državah večinoma tudi institucionalizirana. Država namreč z davki in na druge načine uresničuje prerazdeljevanje narodnega bogastva v korist tistih, ki so potrebni socialne pomoči. Tu gre predvsem za različne oblike zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega zavarovanja, ki so postale tako same po sebi umevne, da skorajda nihče več ne pomisli, da gre s tem v zvezi za kaka človekoljubna, humana načela. In vendar še do nedavna omenjene socialne pridobitve nikakor niso bile tako same po sebi umevne, kot so to danes. V mnogih, tudi zelo razvitih deželah, npr. v ZDA, pa so socialna načela še danes prilično nerazvita oz. neupoštevana.

Razlog za omejevanje sociale je preprost. Sociala se plačuje na račun akumulacije, s tem pa na račun hitrejšega gospodarskega in splošnega socialnega razvoja. Zato je vsaka vlada v precepu, ko se znajde pred vprašanjem, do kolikšne mere naj razširi socialne pravice prebivalstva. Pretirano široke socialne pravice imajo namreč lahko zelo nezaželjene posledice. Dolgoročno se to kaže kot upočasnitev razvoja, kratkoročno pa se to lahko izrazi predvsem kot povečanje cen, ne da bi se poraba v resnici spremenila v korist nižjih slojev.

Kristus, utemeljitelj humane ideje o medsebojni pomoči med ljudmi, s svojim naukom očitno ni zašel v skrajnost v tem smislu, da bi zahteval ne le pomoč ubogim, temveč da bi v njihovem imenu zahteval nasilno razlastitev premožnih. Kristus je bogatim priporočal pomoč revnim in to pomoč postavil kot visoko etično načelo, ni pa revne ščuval, naj si na silo vzamejo tujo imovino, kar bi iz dajanja v ljubezni nujno vodilo v jemanje v slepem sovraštvu.

Marksizem pa se v tem pogledu bistveno razlikuje od krščanske etike. Marx je zahteval nasilno razlastitev premožnih, njegova teorija pa posledično temelji na vzbujanju sovraštva med ljudmi. Sovraštvo pa je lahko edinole v škodo človeku in družbi. To kažejo tudi proletarske revolucije, ki očitno niso uspeli vzpostaviti družbe socialne enakosti. Ljudje so si v svojih psihofizičnih lastnostih očitno preveč različni, da bi lahko postali socialno enaki.

Kristus je spoznanje o neizbežnosti postopne humanizacije družbe tudi izrecno izrazil s prilikom o novem vinu v starih mehovich. V tej priliki Kri-

stus razlaga, da stari mehovi, napolnjeni z novim vinom, popustijo. Tako gredo v nič mehovi in vino. Če pa damo vino v nove mehove, se oboje ohrani. To je moč razumeti kot napotek, da je treba najprej pripraviti nov meh, v sodobnem jeziku bi rekli novo tehnologijo, preden se lotimo natakanja novega vina, kar pomeni, preden se vzpostavijo novi družbeni odnosi, ustrezni novi tehnologiji. Revolucionarna humanizacija družbe je očitno nemogoča.

Ceprav na prvi pogled neskončno, otročje naiven, se Kristusov socialno-etični nauk izkaže kot neprekosljivo genialen, kot splošno veljaven, medtem ko se Marxov socialni nauk, na prvi pogled tako razumski, možato realističen, dejansko razkriva kot utopičen. Kar družbi evangelijsko krščanstvo in marksizem je torej skupna perspektiva, skupno stališče do socialnih neenakosti, bistveno pa se ločita glede metode, kako družbene neenakosti preseči.

Pri tem ni odveč dodati, da so tudi revolucionarna gibanja, kakor hitro so se polastila oblasti, od svojih podanikov zahtevala kvečjemu le še evolucionističen, torej postopen razvoj družbe blagostanja za vse, kolikor niso sploh postala predvsem čuvarji statusa quo, s čimer so se izneverila tako krščanski tradiciji kot marksistični teoriji.

—o—

V nedeljo, 23. t.m., bo v Celovcu redni občni zbor Narodnega sveta koroških Slovencev.

2000 - letnica nabrežinskih kamnologov

V petek, 21. t.m., se bodo začele proslave ob dvatisočletnici nabrežinskih kamnologov. Otvoritvena manifestacija se bo vršila ob 17.30 na sedežu avtonomne turistične in letovišarske ustanove v Sosljanu. Na slovesnosti bodo spregovorili, poleg župana Bojana Brezigarja, deželni odbornik Gianfranco Carbone, predsednik kraške gorske skupnosti Miloš Budin, predsednik tržaške trgovinske zbornice Giorgio Tombesi ter predsednik turistične ustanove Alvis Barison. Program predvideva tudi dve poročili: ravnatelj nižje srednje šole Igo Gruden iz Nabrežine, prof. Zvonko Legiša, bo prikazal zgodovinski pregled razvoja Nabrežine ter predvsem kamnarske dejavnosti, medtem ko bo mladi geolog, dr. Ruggero Pizzul, obravnaval gospodarske aspekte povezane s perspektivo za razvoj. Sledilo bo predvajanje didaktičnega filma »Kamen - živa zgodovina Krasa«, nagrajenega na festivalu v Pesaru, ki so ga realizirali dijaki srednje šole Igo Gruden in ki je sad dolgega šolskega raziskovalnega dela. Večerni spored bo zaključil kratek zborovski nastop.

Ob tej priložnosti bodo na istem sedežu odprli predrazstavo, na kateri bodo vnaprej predstavljeni nekateri aspekti zgodovinske ter gospodarsko-promocionalne razstave, ki bo v Nabrežini od 7. do 24. marca. Na omenjeni predrazstavi v Sosljanu bo predstavljen del rimskega obdobja ter zlate dobe nabrežinskih kamnologov, ki gre od odprtja južne železnice Trst - Dunaj (1857) do tridesetih let. Razstavljeni bodo tudi nekateri predmeti krajevnega obrtništva iz tistih časov. Razstava bo odprta do 28. februarja.

Dan slovenske kulture v priredbi ZSKD

Zveza slovenskih kulturnih društev iz Trsta in Gorice je v soboto, 15. in v nedeljo, 16. t.m., priredila v Kulturnih domovih v Gorici in Trstu bogati kulturni predstavi, pravzaprav pravi splet raznih kulturnih pobud, s katerimi so proslavili spomin na Prešerna in obenem ustvarjalnost slovenske kulture.

Zveza je letos priredila zanimivo in bogato proslavo. V Gorici so ob tej priložnosti odprli likovno razstavo pod naslovom »Poklon Avgustu Černigoju«. Pobuda je imela velik odziv, saj so bila razstavljena dela sedemdesetih slikarjev iz naše dežele, a tudi iz Slovenije. Gre za pobudo, ki je doživela svojo ponovitev tudi v Trstu, kjer so se tudi spomnili pred kratkim umrlega umetnika. O umetniku je spregovoril prof. Milko Rener. Razstava bo na ogled do 2. marca. Na odprtju razstave je sodeloval zbor sovodenjskih deklet, ki jih vodi Sonja Pelicon. Potem so si številni obiskovalci lahko ogledali zgodovinski film z naslovom »O Vrba!«, ki je pravi dokument, saj je nastal v vojnih letih in so ga prvič predvajali takoj po koncu druge svetovne vojne. V njem je režiser dr. Marjan Förster prikazal rojstno vas in dom našega največjega pesnika Prešerna. Na filmskem traku pa je tudi zabeležen govor pisatelja Frana Sale-

škega Finžgarja in nekaj besed pesnika Otona Zupančiča. Občinstvo je lahko prisluhnilo tudi radijski izvedbi v stereofoniji Prešernovega »Krsta pri Savici«. Gre za radijsko realizacijo tržaške radijske postaje Trst A, ki jo je režiral Sergej Verč. Sledil je recital iz poezije dr. Franceta Prešerna. Gre za zanimivo predstavitev, ki je pravi splet dramskega podoživljanja, a tudi glasbenega ustvarjanja primerne vzdušja za podoživljanje Prešernove lirike.

Slavnostni govornik na goriškem dnevu slovenske kulture je bil pesnik Ace Mermolja, ki si je za osrednjo točko izbral misel, da se moramo Slovenci otresti raznih kompleksov majhnosti in zaprtosti. Večer pa je zaključil sprejem za kulturne delavce.

Nedeljska proslava ob dnevu slovenske kulture v Trstu je bila precej podobna goriški. Proslavo je v Trstu začela Ricmanjska godba na pihala pod vodstvom prof. Enia Križanovskega, ki je nastopila s približno polurnim sporedom. Tudi v Kulturnem domu v Trstu so nato odprli razstavo likovnih umetnikov, ki so se s svojim delom poklonili spominu Avgusta Černigoja. Razstavo so pod pokroviteljstvom ZSKD priredili Društvo slovenskih likovnikov,

nadaljevanje na 8. strani ■

Izdajanje časopisa kot ustavna pravica **NOVICE**

Ljubljanska Mladina poroča o skupini štirih jugoslovanskih državljanov iz Novega Sada, ki so zaprosili za dovoljenje za ustanovitev in izdajanje časopisa, ki naj bi nosil ime Samouprava. Kot poroča Mladina, zagotavlja ustava SFRJ vsakomur pravico, da izdaja časopis, toda dovoljenje lahko izda samo Socialistična zveza.

Menda je bila pobuda četverice iz Novega Sada drugi poskus v Jugoslaviji, da se pravica do izdajanja zasebnega časopisa tudi zares izkoristi. Prvi naj bi to zahtevo izrazil ekscentrični beograjski disident Dobrica Čosić, toda te zahteve naj niti sam ne bi vzel preveč resno, saj naj bi mu šlo le za odkrito draženje oblasti. V primeru zahteve za izdajanje Samouprave pa naj bi šlo za resne namene morebitnih izdajateljev.

Pobuda za izdajanje Samouprave je bila izročena ustreznim organom v Novem Sadu, po letu dni čakanja pa je prišel negativen odgovor, z utemeljitvijo, da je področje že dovolj pokrito z javnimi glasili, ki v popolnosti zadovoljujejo potrebe ljudi.

Zatem so se pobudniki lista Samouprava obrnili na predsednika Socialistične zveze v Novem Sadu, češ da je po ustavi za mnenje pristojna edino Socialistična zveza, ne pa ustrejni državni organi, ki sicer izdajajo dovoljenje za izdajanje časopisa. Istočasno so se pobudniki za ustanovitev časopisa obrnili na ustavno sodišče Srbije in zahtevali, da slednje ugotovi ustavnost zakona, po katerem se nimajo komu pritožiti, če bo njihova zahteva za izdajanje časopisa zavrnjena. Ustavno sodišče Srbije je zatem posredovalo v Novem Sadu oziroma je postavilo vprašanje — ali se lahko na tak način določijo pogoji, po katerih lahko državljani izdajajo časopis. Zakonodajno-pravna komisija Vojvodine je zatem odgovorila

ustavnemu sodišču Srbije in mu predlagala, da ugotovi, da je ustrezní zakon v skladu z ustavo.

Komentator v Mladini zatem pripominja, da bo, ne oziraje se na rezultat prizadevanj za časopis Samouprava, ostal mučen občutek, da Socialistična zveza kot frontna politična organizacija ni brez odlašanja podprla pozitivne pobude, s čimer bi brez dvoma nastopila kot demokratična organizacija. Zaupanje v frontno organizacijo naj bi bilo mogoče doseči edino s konkretnim delovanjem, ne pa le preko neobvezujočih deklaracij.

—o—

Za predsednika Kulturnega društva »Igo Gruden« in Športnega društva Sokol v Nabrežini je bil potrjen Antek Terčon. Potrjena sta bila tudi referenta za kulturo in šport Devetak in Ušaj.

Po odobritvi finančnega zakona in državnega proračuna za leto 1986 bo tako imenovano preverjanje. Voditelji strank vladne večine bodo v bistvu ugotavljali, ali obstajajo pogoji za ohranitev zaveznitva ali ne.

Ob drugi obletnici podpisa novega konkordata med Italijo in sv. stolico sta predsednik vlade Craxi in podpredsednik Forlani prejela visoko vatikansko odlikovanje. Odlikovanji je obema izročil apostolski nuncij pri Kvirinalu msgr. Carbone.

V ponedeljek, 17. t.m., sta jugoslovanski generalni konzul v Trstu Drago Mirošič in konzul Vlasta Valenčič obiskala Slovensko kulturno društvo »Tabor« na Opčinah.

ŠČARANSKI SI BO OPOMOGEL

Anatolij Ščaranski je v sovjetskih ječah zadobil okvare na srcu, ki pa jih bo mogoče ozdraviti. Tako je v Izraelu povedal kardiolog, ko je pregledal sorojaka, pred kratkim osvobojenega v okviru izmenjav zapornikov med Vzhodom in Zahodom. Zdravnik je izrekel prepričanje, da je Ščaranski preživel vse oblike fizičnega in psihičnega nasilja le zato, ker je bil na začetku v zelo dobrih fizičnih in psihičnih kondicijah. Ob aretaciji pred devetimi leti je tehtal 75 kilogramov, lani pa je po eni izmed gladovnih stavk dosegel manj kot polovico prvotne teže.

Ni dvoma, da si bo znameniti disident opomogel tudi zaradi sreče, ki jo doživlja ob pridobljeni svobodi, ob ženi in v domovini, o kateri je sanjal vsa ta leta. Takole je izjavil: »V času jetništva sem neprestano sanjal, da prihajam v Izrael. Vsako jutro so se te sanje razblinile ob prebujanju. Zdaj pa se te sanje že tri dni kar naprej ponavljajo v živo; bojim se prebuditi, ko pa se prebudim, so moje sanje resničnost«. Ščaranski je izrekel upanje, da bodo Sovjeti tudi njegovi materi izročili izstopni vizum in da bo morda že v teku meseca dni prišla za njim v Izrael.

Romantični in sodobni pogledi na interpretacijo Bachovih orgelskih del

OOOO HUBERT BERGANT OOOOOOOOO 4 OOOOO

Na začetku svoje organistovske poti se je moral veliki skladatelj prilagoditi skromnim razmeram na koru cerkve sv. Bonifacija v Arnstadt. Orgle so imele »samo« 23 registrov, a vse tiste odlike, po katerih smo dolgo hrepeneli.

V Mühlhausenu je dal mladi mojster prvotno dvomanualno glasbilo, ki ga je prevzel l. 1707 z 29-imi registri, povečati tako, da je po novem imel tri manuale, pedal in 37 registrov. Vsak manual je imel svojo sesquialtero, Bachov najljubši register.

V Weimarju je imel Bach v dvorni kapeli na razpolago dvomanualne orgle s 24-registri. Mojster z njimi zaradi slabe dispozicije ni bil zadovoljen, enako kot z orglami v mestni župnijski cerkvi sv. Petra in Pavla v istem mestu, kjer je bil organist njegov bratranec J.G. Walther.

Posebno zanimiv historiat imajo orgle v cerkvi sv. Tomaža v Leipzigu, kjer je bilo najpomembnejše Bachovo službeno mesto. Prvo poročilo o uporabi orgel v tej cerkvi je že iz l. 1384. L. 1489 so bile zgrajene nove orgle, ki so bile obnovljene l. 1590 in l. 1721/22 jih je ponovno popravil Scheibe. V Bachovem času tj. 1723-1750, so imele orgle 3 manuale ter 35 oz. 36 registrov. Pedal je bil slabo zaseden, brez principalne osnove. Orgle so razpolagale z registrom »ptičje petje« in z registrom »zimbelstern«. Bach je imel v cerkvi sv. Tomaža nekaj časa na razpolago dvoje or-

gel. Danes so v tej cerkvi W. Sauerjeve orgle iz l. 1889, ki jih je l. 1908 K. Sträube dal povečati. Sauerjeve orgle imajo namreč pnevmatsko trakturo s sapnicami na stožce (Kegelladen). A. Schuke iz Potsdama je v letih 1960-67 v vzhodnem zaključku severne stranske empore zgradil nove orgle s tremi manuali in pedalom, ki imajo 47 registrov, mehansko trakturo s sapnicami na poteg.

V cerkvi sv. Nikolaja v Leipzigu so bile orgle približno iste velikosti (36 registrov) in prav tako s slabotnim pedalom. Nekoliko več veselja so Bachu pripravile orgle v univerzitetni cerkvi sv. Pavla s 45 registri, tremi manuali in pedalom. Med registri so nekateri izrazito italijanskega porekla, kot npr. cornetti, octavina, quintadecima, decimanona, vigesimanona itd. Ne smemo pozabiti, da je v Görlitzu, tj. sorazmerno blizu Leipziga in še bolj Dresdena Eugenio Casparini že v letih 1697-1703 v cerkvi sv. Petra in Pavla zgradil znamenite t.im. »Sončne orgle«, s katerimi je predstavil vse svoje znanje, pridobljeno v dolgih letih v Italiji. V Sleziiji rojeni mojster je tako postal vzor nemškimg orglarjem, celo Silbermannu. Orgle v univerzitetni cerkvi so imele tudi nekatere francoske registre (npr. Larigot, Chalu-meau), zato lahko v njih vidimo kompromisno glasbilo. In vendar so orgle Bachu, ki ni bil puritanec, izredno ugajale.

Glasbila, ob katerih je kantor služboval, so bila zgrajena na osnovi mehanske trakture s sapnicami na poteg. Osnovni princip, ki je bil tedaj splošno uveljavljen, je bil: mehansko igrati, mehansko registrirati. Bach mu je bil vseskozi zvest. Schweitzerjevo mnenje, češ mojster bi pozdravil vsako novost v orglarstvu, je dokaj hipotetično, vsaj kar zadeva valj za crescendo. V primerjavi z današnjimi možnostmi je slavni orglavec poznal sorazmerno malo glasbil. Med največje orgle, za katere je sedel, so spadale orgle v cerkvi sv. Jakoba v Hamburgu. Bile so delo Arpa Schnitgerja, ki jih je izgotovil v letih 1688-1692. Razpolagale so s štirimi manuali in pedalom in imele skupaj 60 registrov. Vsak manual za sebe je bil, enako kot pedal, sposoben tvoriti pleno in okronan v bleščečo miksturo. Orgle v Hamburgu so po velikosti prekašale 65 registrske orgle v Marijini cerkvi v Halleju, katerih graditelj je bil Christoph Contius. Bach jih je skupaj s Kuhnuom preizkusil l. 1716. Odlika orgel je bila izenačenost manualov z oziroma na število registrov in izredno močan pedal z dvema 32-čveljskima registroma.

Mojster je kolavdiral tudi 53-registrske in tro-manualne orgle iz delavnice Hildebrandta (1746) v Naumburgu (:Venzlova cerkev). Pri teh orglah nas presenečajo številni jezičniki, med njimi 32-čveljska pozavna v pedalu, enako kot nas preseneča izrazito romantični register, 8-čveljska unda maris.

Velikega odobravanja je bil deležen mojster ob priliki posvetitve orgel v Marijini cerkvi v Dresdenu l. 1736. Na instrumentu z 42 registri, tremi manuali in pedalom, ki je mojstrsko delo Gottfrieda Silbermanna, je igral kar dve uri. Tudi nastop v Sofijini cerkvi v istem mestu in na

Se morda začenja odjuga?

Morda se začenja odjuga v odnosih med Veliko Britanijo in Argentino. V Londonu so te dni sporočili, da bo podtajnik v zunanjem ministrstvu Eggar proti koncu tega tedna uradno sprejel štiri argentinske parlamentarce, ki so že nekaj dni v Veliki Britaniji na povabilo nekega organizma At-

SAMO KOKOROVEC DOBIL NOVO PRIZNANJE

Zveza športnih časnikarjev Furlanije-Juljske krajine je izbrala za športnika leta evropskega mladinskega prvaka v umetnostnem kotalkanju Sama Kokorovca. Samo bo na posebni slovesnosti, ki bo v prihodnjih dneh v gostilni Suban v Trstu, prejel priznanje, obenem pa tudi hranilno knjižico v višini milijona lir, ki ga je poklonila tržaška hranilnica. Na drugo mesto ankete športnih časnikarjev naše dežele se je uvrstila Marina Cergol, ki je v pretekli sezoni z zgoniškim Krasom osvojila kar štiri državne naslove. Na tretjem mestu pa je videmski metalec kopja, 15-letni Christian Nonino.

Slovenska kulturno gospodarska zveza in Združenje slovenskih športnih društev v Italiji sta priredili 18. t.m. sprejem v čast mladinske državne prvakinje v lokostrelstvu Vesne Lutman. Sprejem je bil na sedežu Slovenske kulturno gospodarske zveze v Gorici.

lantskega zaveznitva. Gre za prvi tak obisk, odkar se je končala vojna med Angleži in Argentinci na Falklandskem otočju.

V Londonu previdno poudarjajo, da to še ne bo pravi začetek uradno obnovljenega dialoga, saj so v skupini parlamentarcev zastopani tudi predstavniki opozicije in torej ne gre za kako argentinsko vladno misijo. Že vnaprej je tudi znano, da na srečanju ne bo govora o problemu suverenosti nad Falklandskim otočjem. Vsekakor pa predstavlja bližnje srečanje pomemben korak v perspektivi normaliziranja odnosov med Buenos Airesom in Londonom. Ta proces utegne biti sicer še dolg, saj ga med drugim zavira dejstvo, da Argentina še vedno ni preklicala vojnega stanja z Veliko Britanijo.

—o—

Tržaški komunistični poslanec Cuffaro je naslovil vprašanje na zunanjega ministra Andreottija v zvezi z gradnjo avtocestnih povezav med Razdrtim in Sežano oziroma Vrtojbo na Goriškem. Zunanjega ministra sprašuje, kaj je naredil, da bi se gradnja omenjenih avtocestnih povezav financirala tudi iz skladov Evropske skupnosti.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

orglah istega mojstra tri leta pred tem, mu je prinesel veliko zadoščanje. Dvomanualne orgle, ki so tedaj imele 30 registrov, so zadoščale vsem normam tedanjega orglarstva.

Bach je zadnjič v življenju koncertno potoval 1. 1747 k tromanualnim orglam Joachima Wagnerja v garnizonski cerkvi v Potsdamu. Glasbilo je imelo 42 registrov. Mojster je bil z glasbilo zadovoljen, a je hkrati obžaloval, da v vsem svojem življenju ni za daljši čas razpolagal z res dobrimi orglami.

PO BACHOVI SMRTI

Učenci in sinovi so še nekaj časa po mojstrove smrti ohranjali nivo orgelske igre na dostojni višini. Toda že 1. 1752, samo dve leti po Bachovi smrti, je Johann Joachim Quantz potožil: »Res je, da lahko najdemo tu in tam pridnega in spretnega organista. Gotovo pa je tudi, da lahko pogosto celo v glavnih cerkvah velikih mest slišimo šušmarje, ki tako slabo ravnaajo z orglami, da bi bili primernejši za muzikante z dudami v vaških krčmah.«

Ob koncu 18. in na začetku 19. stol. je veliko škodo prizadejal orgelski umetnosti Abbé Vogler s svojim slabim okusom. Skladatelji klasike in organisti so sicer zanemarjali pedalno igro, a se niso izneverili svojemu slogu in ustvarjalni kvaliteti. Pri tem so se seveda zavedali, da se njihov slog bistveno loči od Bachovega. Abbé Vogler je vse postavil na glavo. Poenostavljal je orgle, ki jim je pobral miksture in jim včasih odvezel tudi do 1000 piščali. Bil je prvi potujoči orgelski virtuos. Njegovi banalno sestavljeni orgelski sporedi Bachovih del niso vsebovali.

Romantika je velikega skladatelja na novo odkrila. Veliko zaslugo imata pri tem F. Mendelssohn in R. Schumann. Slednji se je o Bachu in orglah izredno poetično razpisal. Franz Liszt je

navdušeno poslušal prazvedbo svojih del na Lagedastovih orglah katedrale v Merseburgu. Mojstrovil jih je njegov prijatelj Alexander Winterberger. Liszt je na skrivaj poslušal tudi improviziranje C. Francka v pariški cerkvi St. e Clotilde in ga primerjal z Bachovim.

Bacha so »odkrili« tudi Rusi. Lermontov je zamaknjen poslušal prijatelja Vladimira Odojevskega, ko je ob večernih urah v temnih evangeličnih petrograjskih cerkvah vabil Bacha. Veliko Bacha so uvrščali tudi v sporede koncertov študentov obeh konservatorijev, kar ni čuda, saj so bili prvi profesorji na obeh ustanovah istočasno še organisti v evangeličnih cerkvah. Orgelski oddelek je na petrograjskem Konzervatoriju obstojal že od samega začetka t.j. od 1. 1862. Orgelski oddelek na moskovskem konzervatoriju so ustanovili pred 100 leti, t.j. 1885. V Petrogradu je orgle študiral P. I. Čajkovski in bil nad njimi in nad Bachom enako navdušen, kot N. Rimski-Korsakov.

ROMANTIČNE ORGLE

Orgle so v prejšnjem stoletju doživele številne spremembe, ki so vplivale na igro na tem glasbilo. Leta 1835 je Barker vpeljal pnevmatsko trakturo, ki je pri nas še vedno aktualna, kar bo nekoč morda veljalo za posebnost. Registrski crescendo, katerega uporaba je tako značilna za organiste romantičnega obdobja, je iznašel Friedrich Haas v Švici. Odmevno omaro odnosno žaluzije so prvi dobili Španci v frančiškanski cerkvi in katedrali v Sevilli. Angleži so jo sprva uporabljali pri klavirju. Pri orglah sta jo prva načrtovala Abraham Jordan (1712/14), in Samuel Green (1750). Nove možnosti je zelo cenil G.F. Händel. Organisti romantičnega obdobja so imeli ves čas noge na crescendu in žaluzijah. Gradacijo v velikem so izpeljali s pomočjo t.m.

DAN SLOVENSKE KULTURE V PRIREDBI ZSKD

■ nadaljevanje s 6. strani

Galerija Tržaške knjigarne in La Capella Underground. Na razstavi se je umetnika spomnil Klavdij Palčič, ob tej priložnosti pa je nastopil mešani zbor »Milan Pertot« iz Barkovelj, ki ga vodi Aleksandra Pertot. Tudi tržaško občinstvo je nato na televizijskem ekranu lahko gledalo film »O Vrba!« in radijsko recitacijo »Krst pri Savici«. Obe deli so večer prej lahko poslušali Goričani. V baru Kulturnega doma je sledila predstavitev pesniške zbirke »Baside« letošnjega nagrajenca iz Prešernovega sklada, rezijanskega pesnika Renata Quaglije.

Tudi v Trstu so ponovili recital Prešernovih pesmi pod naslovom »Vrnimo se k Prešernu!« Recital je tudi pri tržaškem občinstvu doživel zaslužen uspeh. Delo je režiral Sergej Verč. Praznovanje se je zaključilo v baru Kulturnega doma, kjer je Marko Kravos nazdravil in pozdravil zbrane kulturne delavce.

Prireditve je privabila veliko število občinstva. Organizatorji so si spored zamislili tako, da bi kar najboljše izkoristili vse prostore Kulturnega doma.

—o—

V dvorani »Igo Gruden« v Nabrežini bo v ponedeljek, 3. marca, kongres sekcije Slovenske skupnosti za občino Devin - Nabrežina. Na kongresu bodo med drugim izvolili osem delegatov za strankin pokrajinski kongres.

»Schwellerja«, gradacijo v malem pa s pomočjo žaluzij. Pnevmske orgle so sicer precej kasnile, dobro pa so posnemale orkester romantičnega obdobja. Organisti s konca prejšnjega stoletja se niso mogli izvedbe fuge zamisliti brez valja za crescendo in brez žaluzij. Izvajali so jo od začetka do konca v smislu stalnega zvočnega naraščanja in senčenja. Temo so izvzeli tako, da so ostale glasove izvajali na vzporednem manualu. Pri tem so spreminjali celo tempo. Ob nastopu pedala so ga upočasnili, pri manualnih pasajah pospešili. V baročnem in sodobnem historizirajočem slogu fuga začenja in konča v forteju na glavnem manualu, medtem ko so medigre izvedene na vzporednem, brez sprememb v registriranju.

Na romantičnih orglah je bilo ob dekadenci, ki se je odražala v dispozicijah s pretežno 8-čevljskimi registri in so miksture služile le Tut-tiju in Plenu, možno doseči dinamično valovanje, kar je na sodobnih orglah težje. Z novimi dinamičnimi možnostmi sta se znala zelo dobro okoristiti Franck in Reger. Prvi je crescendo vedno izpeljal nad ležečim pedalnim tonom. Dinamične in tehnične zahteve drugega so dejansko veliko enostavnejše, kot izgledajo. Samo njegovih predpisov za tempo ne smemo jemati preveč resno. To vidimo lahko na posnetkih Regerja samega in Krumbacha.

Od pnevmatske, do elektro-pnevmske trakture je samo korak. Elektro-pnevmska traktura se je pojavila ob koncu 19. stol. Sledila ji je električna traktura, o kateri pravi švicarski, 1. 1910 rojeni organist Willy Hardmeyer v svoji knjigi »Okrog orgel« naslednje: »Sicer omogoča električna traktura precizno igro, vendar na daljše obdobje muzikalno ne zadovoljuje. V tonske kancele vgrajeni ventili se prehitro odpirajo in povzročajo nelepno izgovarjavo piščali.«

(Dalje)